Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
C serija

C/2025/101

2025 1 10

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė

Fiskalinio skaidrumo didinimas pasitelkiant dalyvaujamąjį biudžeto sudarymą ES

(nuomonė savo iniciatyva)

(C/2025/101)

Pranešėja: **Elena-Alexandra CALISTRU**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2024 1 18
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2024 10 11
Priimta plenarinėje sesijoje	2024 10 23
Plenarinė sesija Nr.	591
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	174/1/0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pripažįsta labai svarbų fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo vaidmenį stiprinant demokratinius procesus ir didinant pasitikėjimą ES institucijomis. EESRK pripažįsta, kad ES jau yra įsipareigojusi laikytis šių principų, tačiau taip pat įžvelgia didelių tobulinimo ir standartizavimo galimybių visose valstybėse narėse.

1.2. ES turėtų sukurti bendrą fiskalinio skaidrumo sistemą, skirtą visoms programoms, finansuojamoms pagal daugiametę finansinę programą (DFP). Šioje sistemoje turėtų būti: a) nustatyti aiškūs fiskalinio skaidrumo standartai ir gairės, taikytini visoms valstybėms narėms; b) užuot įvedus naujas taisykles, daugiausia dėmesio skiriama mechanizmams ir geriausiai praktikai ir c) užtikrinamas nuoseklus įvairių ES fondų ir programų biudžeto informacijos teikimas ir prieinamumas. Be to, ES turėtų skatinti ir remti valstybes nares skelbiant kokybiškus duomenų apie savo biudžetus ir Europos lėšų naudojimą rinkinius, nes tai labai svarbu, kad bet kokia ES masto fiskalinio skaidrumo platforma būtų sėkminga.

1.3. ES turėtų skatinti ir remti dalyvaujamojo biudžeto sudarymo iniciatyvas, ypač vietos ir regionų lygmenimis, kur jos pasirodė esančios veiksmingiausios. Tam, be kita ko, reikia: a) teikti gaires ir skirti išteklių dalyvaujamojo biudžeto sudarymo procesams įgyvendinti; b) skatinti valstybes nares dalytis žiniomis ir geriausios praktikos pavyzdžiais ir c) kai tinkama, į ES lygmens biudžeto sudarymo procesus integruoti dalyvavimo elementus, šiuo tikslu organizuotą pilietinę visuomenę įtraukiant, pavyzdžiui, į sprendimų dėl finansavimo pagal sanglaudos politiką priėmimo procesus.

1.4. ES turėtų kurti skaitmenines platformas ir skatinti jomis naudotis, kad būtų padidintas fiskalinis skaidrumas ir piliečių dalyvavimas. Tam, be kita ko, reikia: a) sukurti patogią naudoti ES masto skaitmeninę platformą, kurioje būtų galima susipažinti su biudžeto informacija ir ją suprasti; b) naudotis duomenų analitika ir dirbtiniu intelektu (DI), kad būtų galima geriau suprasti biudžeto duomenis ir patobulinti sprendimų priėmimą, ir c) užtikrinti, kad šiomis skaitmeninėmis priemonėmis būtų supaprastinta sudėtinga informacija, vengiant pernelyg didelio supaprastinimo ar populizmo.

1.5. EESRK rekomenduoja ES institucijoms stiprinti esamus fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo iniciatyvų priežiūros ir vertinimo procesus. Tam, be kita ko, reikia: a) suteikti įgaliojimus nepriklausomoms priežiūros įstaigoms stebėti viešuosius finansus ir atlikti jų auditą; b) įdiegti patikimus skaidrumo ir dalyvavimo iniciatyvų poveikio vertinimo ir grįžtamojo ryšio mechanizmus ir c) remiantis vertinimo rezultatais, reguliariai peržiūrėti ir atnaujinti skaidrumo standartus ir praktiką. EESRK pabrėžia Europos Audito Rūmų svarbą šiame procese ir rekomenduoja stiprinti jų vaidmenį skatinant fiskalinį skaidrumą.

1.6. EESRK pabrėžia, kad svarbu teikti pirmenybę pastangoms didinti visuomenės informuotumą fiskaliniais klausimais ir dalyvavimą sprendžiant tokius klausimus. Tam, be kita ko, reikia: a) įgyvendinti visapusiškas švietimo ir informuotumo didinimo kampanijas fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo klausimais; b) rengti valstybės pareigūnų ir pilietinės visuomenės organizacijų mokymo ir gebėjimų stiprinimo programas ir c) aktyviai įtraukti jaunimą ir būsimus lyderius į fiskalinio skaidrumo ir dalyvavimo procesus.

1.7. EESRK siekia užtikrinti, kad fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo iniciatyvos padėtų įgyvendinti svarbiausius ES tikslus ir juos atitiktų, visų pirma: a) pasirengti galimai ES plėtrai taikant skaidrią fiskalinę praktiką; b) suderinti energetinės nepriklausomybės tikslus su žaliojo kurso įsipareigojimais pasitelkiant aiškius ir dalyvavimu grindžiamus biudžeto sudarymo procesus ir c) didinti sanglaudos politikos, kuri sudaro maždaug trečdalį ES biudžeto, skaidrumą ir veiksmingumą; d) remti tvarų ES konkurencingumą užtikrinant skaidrų inovacijų finansavimą ir ekonominių sprendimų priėmimą.

1.8. EESRK siekia skatinti glaudesnį bendradarbiavimą ir aktyvesnį dalijimąsi žiniomis fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo klausimais visose ES valstybėse narėse, šiuo tikslu: a) sudarant palankesnes sąlygas įgyvendinti ES masto dalijimosi geriausios praktikos pavyzdžiais ir sėkmingais modeliais programas; b) remiant regioninį bendradarbiavimą siekiant spręsti bendrus su skaidrumu susijusius uždavinius ir c) skatinant nusistovėjusios ir besiformuojančios demokratijos šalių partnerystę siekiant stiprinti fiskalinio skaidrumo praktiką.

1.9. Įgyvendindama šias rekomendacijas, ES gali gerokai sustiprinti fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo praktiką visose savo valstybėse narėse. Šios pastangos padės didinti visuomenės pasitikėjimą, veiksmingiau naudoti viešuosius išteklius ir stiprinti demokratinį procesą esamoje atstovaujamosios demokratijos sistemoje. EESRK pabrėžia, kad šiomis priemonėmis siekiama ne pakeisti, o papildyti ir sustiprinti dabartines ES valdymo struktūras, taip galiausiai didinant piliečių aktyvumą ir informuotumą bei užtikrinant labiau reaguojančias ir atskaitingesnes institucijas.

2. **Bendrosios aplinkybės ir bendrosios pastabos**

2.1. Fiskalinis skaidrumas ir dalyvaujamasis biudžeto sudarymas yra labai svarbūs gero valdymo komponentai, padedantys stiprinti demokratinius procesus, kuriais papildomos atstovaujamosios demokratijos struktūros.

2.2. Šioje nuomonėje:

— fiskalinis skaidrumas – valdžios institucijų atvirumas atskleidžiant finansinę informaciją. Jis apima sąlygų sudarymą visuomenei susipažinti su biudžeto duomenimis, aiškių ir išsamių ataskaitų apie valdžios sektoriaus pajamas ir išlaidas teikimą ir finansinių sprendimų skaidrumo užtikrinimą;

— dalyvaujamasis biudžeto sudarymas – demokratinis procesas, kurio metu visuomenės nariai tiesiogiai sprendžia, kaip paskirstyti dalį valstybės biudžeto. Jis suteikia galimybę bendruomenei dalyvauti priimant su biudžetu susijusius sprendimus užtikrinant, kad viešosios lėšos būtų naudojamos taip, kad atitiktų gyventojų prioritetus.

2.3. Nepaisant ES įsipareigojimo užtikrinti skaidrumą, įvairiose DFP išlaidų srityse (pvz., žemės ūkio, sanglaudos politikos) esama didelių fiskalinio skaidrumo skirtumų. Didelių skirtumų yra ne tik tarp fondų, kuriuos tiesiogiai valdo ES ir kuriems taikomas pasidalijamasis valdymas, bet net ir tarp įvairių priemonių ir lygmenų. Pavyzdžiui, kalbant apie sanglaudos politiką, ES lygmeniu veikia dvi platformos, kuriose įdiegta daug skaidrumo priemonių išlaidoms stebėti: „Cohesiondata“ ([1]) ir „Kohesio“ ([2]). Jose išlaidos stebimos beveik tikruoju laiku, tačiau skiriasi vykdomos stebėsenos išsamumas, kuris priklauso ir nuo valstybių narių lygmeniu renkamų duomenų. Be to, Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinėje ([3]) dėl jos rezultatais grindžiamo pobūdžio, pagal kurį ataskaitų teikimas siejamas su tarpinių ir siektinų reikšmių pasiekimu, pateikiami ne tikralaikiai duomenys, o tik glausta EGADP išlaidų *ex post* apžvalga.

2.4. ES jau taiko keletą atskaitomybės užtikrinimo mechanizmų, įskaitant biudžeto įvykdymo patvirtinimo procedūrą, kurios metu peržiūrima, kaip vykdomas biudžetas, partnerystės principą, pagal kurį piliečiai ir pilietinė visuomenė įtraukiami į ES lėšų planavimo procesus, ir piliečių forumus, kuriuose visuomenė gali pareikšti savo nuomonę biudžeto klausimais. Pastaruosiuose ypač daug dėmesio skiriama jaunimo dalyvavimui, siekiant užtikrinti, kad trečdalis forumo narių atstovautų jaunimui. Šios esamos priemonės yra pagrindas didinti fiskalinį skaidrumą ir stiprinti dalyvaujamuosius procesus ES lygmeniu.

2.5. ES dalyvaujamasis biudžeto sudarymas įgyvendinamas įvairiu mastu, tačiau paaiškėjo, kad jis veiksmingiausias vietos lygmeniu, kur šis procesas yra ir sprendimų priėmimo priemonė, ir suteikia galimybių šviesti piliečius. Nors Europos Parlamentas ir kai kurios valstybės narės išbandė šį metodą, praktika visoje ES yra labai nevienoda. Kai kuriose šalyse dalyvaujamasis biudžeto sudarymas yra nusistovėjusi, valdymo struktūrose taikoma praktika, o kitose šalyse šis metodas ir toliau taikomas nedideliu mastu. Iš tokios nevienodos padėties, ypač subnacionaliniu lygmeniu, matyti, kad visoje ES tiesiog būtina laikytis visapusiško, integracinio požiūrio į fiskalinį skaidrumą ir dalyvaujamąjį biudžeto sudarymą, siekiant didinti visuomenės dalyvavimą biudžeto procesuose, jų skaidrumą ir atskaitomybę už juos.

2.6. Svarbu pripažinti įvairius dalyvaujamojo biudžeto sudarymo lygmenis: pradedant vietos lygmeniu ir baigiant ES lygmeniu. Plėtojant šią praktiką, EESRK ir organizuota pilietinė visuomenė atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant veiksmingą ir įtraukų dalyvavimą. Jų ekspertinės žinios ir sukurti tinklai gali padėti mažinti atotrūkį tarp piliečių ir ES lygmens sprendimų priėmimo procesų. ES lygmeniu turėtume pasinaudoti šiomis organizacijomis, kad sukurtume modelius, kuriais skatinamas plataus masto ir prasmingas dalyvavimas, kartu išlaikant proceso vientisumą.

3. **Bendrosios pastabos ir rekomendacijos**

3.1. Atsižvelgiant į iššūkius, su kuriais susiduria demokratinės institucijos visoje Europoje, skaidrumo ir dalyvavimo iniciatyvos suteikia galimybę atkurti pasitikėjimą. EESRK, kaip pilietinės visuomenės ir ES institucijų jungiamoji grandis, gali atlikti pagrindinį vaidmenį šiame procese. Aktyviai įtraukdami organizuotą pilietinę visuomenę į diskusijas biudžeto klausimais ir aiškiai parodydami, kaip jos indėlis daro įtaką sprendimams, galime sukurti įtraukesnę ir labiau reaguojančią ES.

3.2. EESRK ragina sukurti bendrą fiskalinio skaidrumo sistemą, kuri būtų skirta visoms pagal DFP finansuojamoms programoms, neatsižvelgiant į valdymo lygmenį. Bendra fiskalinio skaidrumo sistema galėtų padėti užtikrinti, kad visos ES valstybės narės taikytų panašius fiskalinio skaidrumo standartus ir gaires. Tai galėtų padėti didinti viešųjų išlaidų skaidrumą ir atskaitomybę už jas, taip pat mažinti mokesčių slėpimo ir korupcijos riziką.

3.3. Naujausiame Atviro biudžeto tyrime (angl. *Open Budget Survey*, 2023 m.) pabrėžiama, kad visoje ES nepakanka fiskaliniam skaidrumui ir dalyvaujamajam biudžeto sudarymui skirtų teisės aktų sistemų ir priežiūros mechanizmų. EESRK rekomenduoja teisės aktais nustatyti vienodus ES masto standartus, kuriais būtų užtikrintas nuolatinis skaidrumas, neatsižvelgiant į tai, kuriose srityse naudojamos ES lėšos. Komitetas taip pat pasisako už tai, kad, užuot kūrus naujas biurokratines struktūras, esamoms nepriklausomoms fiskalinėms institucijoms būtų suteikti įgaliojimai prižiūrėti viešuosius finansus ir atlikti jų auditą. Šios priemonės turėtų būti pritaikytos įvairiems biudžeto proceso etapams, t. y. planavimo, vykdymo ir audito, ir kiekvienam iš jų turi būti taikomi skirtingi dalyvavimo metodai. EESRK rekomenduoja kiekvienam etapui parengti konkrečius priemonių rinkinius, kad būtų užtikrintas veiksmingas piliečių dalyvavimas per visą biudžeto ciklą. Šiomis priemonėmis siekiama šalinti dabartinius skaidrumo praktikos skirtumus ES šalyse ir stiprinti bendrą fiskalinę atskaitomybę.

([1]) Platforma „Cohesiondata“.
([2]) Platforma „Kohesio“.
([3]) Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo rezultatų suvestinė.

3.4. Kad skaidrumas taptų tikrove, labai svarbu didinti visuomenės dalyvavimą sudarant biudžetą. Dalyvaujamasis biudžeto sudarymas yra veiksminga priemonė, galinti padėti didinti viešųjų išlaidų skaidrumą ir atskaitomybę už jas. ES galėtų skatinti daugiau valstybių narių taikyti dalyvaujamojo biudžeto sudarymo metodą ir teikti paramą toms valstybėms narėms, kurios jį jau įgyvendina.

3.5. Siekiant spręsti sudėtingų ES biudžetų, kuriuos sunku suprasti ir piliečiams, ir specialistams, problemą, reikėtų stengtis supaprastinti ir paaiškinti biudžeto informaciją. Šiuo tikslu, be kita ko, galėtų būti rengiamos patogios naudoti biudžeto duomenų santraukos ir vaizdiniai pristatymai, taip pat skiriami ištekliai švietimui, kad piliečiai galėtų geriau suprasti ES finansus. EESRK rekomenduoja sistemingai nurodyti išteklius, susijusius su ES biudžeto finansavimu ir skaidrumu svetainėse, išsamiai nurodant, kaip piliečiai ir įmonės gali pasinaudoti ES lėšomis, geriausia dažnai užduodamų klausimų (DUK) forma, priemonių rinkiniais ir kitais prieinamais formatais.

3.6. EESRK siūlo, siekiant didinti atskaitomybę už viešąsias išlaidas, sukurti ES masto skaitmeninę fiskalinio skaidrumo platformą. Tokioje patogioje naudoti platformoje būtų sujungtos esamos pastangos, suteikiant galimybę tikruoju laiku susipažinti su biudžeto duomenimis, išsamia informacija apie viešuosius pirkimus ir projektų rezultatais. Bendradarbiaujant su pilietinių technologijų organizacijomis, pilietine visuomene ir privačiojo sektoriaus partneriais, šioje platformoje būtų galima pasinaudoti ekspertinėmis žiniomis kuriant įtraukias ir veiksmingas priemones. Siekiant kuo labiau sumažinti administracinę naštą, duomenys tokiai platformai turėtų būti teikiami tiesiogiai iš esamų sistemų, nereikalaujant, kad valstybės narės teiktų papildomas ataskaitas. Sukūrus tokią platformą labai padidėtų visuomenės galimybės susipažinti su ES finansine informacija ir pagerėtų jos supratimas.

3.7. Kad šios priemonės darytų poveikį, labai svarbu įtraukti suinteresuotuosius subjektus. ES galėtų skatinti suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą suteikdama galimybių visuomenės nariams ir pilietinės visuomenės organizacijoms dalyvauti biudžeto sudarymo procese ir prisidėti prie fiskalinės politikos formavimo. Tai turėtų ne pakeisti, o papildyti oficialių konsultacijų su pilietinei visuomenei atstovaujančiomis organizacijomis procesus. Nustatant biudžeto prioritetus, organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas turėtų būti minimalus reikalavimas.

3.8. Valstybės pareigūnų, kurie visais lygmenimis valdo pagal DFP skiriamas lėšas, taip pat pilietinės visuomenės organizacijų mokymas ir jų gebėjimų stiprinimas galėtų padėti didinti fiskalinį skaidrumą ir atskaitomybę. ES galėtų rengti mokymo ir gebėjimų stiprinimo programas, kad padėtų valstybės pareigūnams ir pilietinės visuomenės organizacijoms suprasti, koks svarbus yra fiskalinis skaidrumas ir kaip jį veiksmingai užtikrinti.

3.9. Viena iš didelių veiksmingo fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo kliūčių yra žemas visuomenės informuotumo ir dalyvavimo lygis. Daug žmonių nežino apie savo teisę dalyvauti arba apie tai, kaip gauti fiskalinę informaciją. Iš kiekvieno svarbesnio fondo turėtų būti teikiama didelė parama, kad kartu su pilietine visuomene būtų įgyvendinamos visapusiškos švietimo ir informuotumo didinimo kampanijos, taip pat vyriausybės pareigūnų ir valstybės tarnautojų gebėjimų stiprinimo programos, susijusios su geriausia praktika skaidrumo ir piliečių dalyvavimo srityse. Šios kampanijos turėtų būti skirtos ne tik piliečiams, bet ir įmonėms, pripažįstant jų, kaip pagrindinių suinteresuotųjų subjektų ES ekonominėje aplinkoje, vaidmenį.

3.10. ES turėtų teikti pirmenybę jaunimo įtraukimui į dalyvaujamojo biudžeto sudarymo procesus, nes jaunuoliai yra būsimi suinteresuotieji subjektai ir sprendimus priimsiantys asmenys. Tai galima pasiekti kuriant jaunimui pritaikytas skaitmenines dalyvaujamojo biudžeto sudarymo platformas ir priemones, vykdant tikslines informavimo ir informuotumo didinimo kampanijas, skirtas jaunimui informuoti ir įtraukti, taip pat bendradarbiaujant su jaunimo organizacijomis ir švietimo įstaigomis siekiant skatinti jaunimo dalyvavimą. Kaip vieną iš konkrečių žingsnių ES galėtų apsvarstyti galimybę parengti bandomąją programą, kurią įgyvendinant jaunuoliai per jaunimo organizacijas priimtų sprendimus dėl nedidelės atitinkamo biudžeto dalies paskirstymo.

4. **Konkrečios pastabos ir rekomendacijos**

4.1. Nors yra daug novatoriškų fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo priemonių, jos dažnai yra suskaidytos ir nėra plačiai taikomos visoje ES. Reikia geriau koordinuoti ir labiau remti pilietinių technologijų iniciatyvas. Tai galima padaryti organizuojant renginius, kuriuose būtų suburiami technologijų ekspertai, vyriausybės pareigūnai ir pilietinė visuomenė, siekiant surasti fiskalinio skaidrumo ir visuomenės dalyvavimo sprendimus. Be to, veiksmingos valstybių narių arba ES lygmeniu veikiančios platformos, pavyzdžiui, opencoesione.it ([4]) ir cohesiondata.ec.europa.eu ([5]), galėtų ir turėtų tapti etalonu.

([4]) Platforma „OpenCoesione“.
([5]) Platforma „Cohesiondata“.

4.2. Daug valdžios institucijų, siekdamos didinti fiskalinį skaidrumą ir stiprinti dalyvaujamąjį biudžeto sudarymą, nevisapusiškai naudojasi duomenų analitika ir dirbtiniu intelektu (DI). Šios technologijos gali padėti geriau suprasti biudžeto duomenis ir tobulinti sprendimų priėmimą. Kadangi reikia imtis tolesnių veiksmų siekiant parengti skaitmeninį kursą, ši sritis turėtų būti viena iš pirmųjų, kurioje būtų integruota pažangi duomenų analitika ir DI. Duomenų analitika gali būti naudojama siekiant suprasti išlaidų modelius, prognozuoti biudžeto rezultatus ir nustatyti galimas problemas. DI grindžiamos priemonės gali būti naudojamos dideliems duomenų rinkiniams analizuoti, anomalijoms aptikti ir pasiūlymams, kaip tobulinti biudžeto paskirstymą, teikti.

4.3. Tarpvalstybinis ES valstybių narių bendradarbiavimas ir dalijimasis žiniomis fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo klausimais vis dar yra ribotas. EESRK rekomenduoja didinti tokio bendradarbiavimo galimybes pagal DFP lėšomis finansuojamas programas, šiuo tikslu įgyvendinant ES masto iniciatyvas arba regionines partnerystes. Šios pastangos turėtų padėti lengviau keistis geriausios praktikos pavyzdžiais ir kurti bendrus sprendimus bendroms su skaidrumu susijusioms problemoms įveikti. Itin daug dėmesio turėtų būti skiriama jaunimo organizacijų ir jaunųjų lyderių tarpvalstybinio bendradarbiavimo šioje srityje skatinimui, užtikrinant, kad naujoji karta aktyviai dalyvautų didinant fiskalinį skaidrumą ir stiprinant dalyvaujamąjį biudžeto sudarymą visoje ES.

4.4. EESRK pažymi, kad daugeliui skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo iniciatyvų trūksta patikimų vertinimo ir stebėsenos mechanizmų, todėl sunku įvertinti jų veiksmingumą ir atlikti būtinus patobulinimus. Kad būtų išspręsta ši problema, Komitetas rekomenduoja įdiegti išsamias stebėsenos sistemas, apimančias reguliarius poveikio vertinimus ir visuomenės grįžtamojo ryšio kanalus. Šios priemonės padėtų nuolat tobulinti šias iniciatyvas, užtikrinant jų nuolatinį veiksmingumą ir galimybes greitai reaguoti. EESRK pabrėžia Europos Audito Rūmų ir biudžeto įvykdymo patvirtinimo procedūros svarbą užtikrinant fiskalinę atskaitomybę ir rekomenduoja išsamiau apsvarstyti šį procesą ir didinant fiskalinį skaidrumą užtikrinti, kad jis būtų prieinamesnis.

Pagrindinių ES politikos aspektų integravimas

4.5. DFP nustatomi ilgalaikiai ES išlaidų prioritetai ir jų paskirstymas, todėl ji yra ir vienas iš fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo suvaržymų, ir jų skatinimo priemonė. EESRK pasisako už tai, kad fiskalinio skaidrumo priemonės būtų suderintos su DFP strateginiais prioritetais ir būtų naudojamos kaip šių principų įgyvendinimo pagrindas. Toks suderinimas galėtų padėti garantuoti skaidrumo iniciatyvų finansavimą ir institucinę paramą joms, kartu užtikrinant, kad į kitą DFP būtų įtraukti kuo didesnio skaidrumo ir dalyvavimo aspektai. EESRK pabrėžia, kad rengiant DFP svarbu įtraukti organizuotą pilietinę visuomenę, šiuo tikslu organizuojant struktūrizuotas konsultacijas, panašias į tas, kurios buvo vykdomos rengiant Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę.

4.6. Didėjant populizmui ir stiprėjant ES biurokratijos kritikai, sanglaudos politika, kuri yra labai svarbi mažinant regionų skirtumus, šiuo metu kruopščiai tikrinama. EESRK mano, kad stiprinant skaidrumo ir dalyvavimo praktiką būtų galima sustiprinti ir sanglaudos politikos pozicijas daugiametėje finansinėje programoje. Šiuo tikslu reikia užtikrinti, kad sanglaudos lėšos būtų skirstomos skaidriai, taikant aiškius kriterijus ir teikiant viešas rezultatų ataskaitas, kartu į sprendimus dėl finansavimo taip pat integruojant dalyvaujamojo biudžeto sudarymo procesus. ES, į sprendimų dėl lėšų paskirstymo priėmimo procesus įtraukdama vietos bendruomenes, gali skatinti geresnį sanglaudos politikos supratimą ir didesnį jos palaikymą, atremti kritiką ir stiprinti jos svarbą mažinant regionų nelygybę. EESRK pripažįsta, kad įgyvendinant dalyvaujamąjį biudžetą reikia atsižvelgti į skirtingą decentralizacijos lygį valstybėse narėse. Metodai turėtų būti pakankamai lankstūs, kad būtų galima atsižvelgti į šiuos skirtumus, kartu skatinant skaidrumą ir piliečių dalyvavimą visuose valdymo lygmenyse.

4.7. Galimas Ukrainos, Moldovos ir Vakarų Balkanų šalių įstojimas į ES iki 2030 m. darys didelį poveikį ES finansinei padėčiai. EESRK pasisako už skaidrią fiskalinę praktiką rengiantis šiam plėtros etapui, padedant šalims kandidatėms priimti ES fiskalinio skaidrumo ir dalyvaujamojo biudžeto sudarymo standartus. DFP ir sanglaudos politika turėtų būti koreguojamos skaidriai, dalyvaujant pilietinei visuomenei, kad būtų atsižvelgiama į būsimų naujų valstybių narių finansinius poreikius. Be to, aktyvus šalių kandidačių jaunimo įtraukimas į šias diskusijas gali padėti ugdyti būsimų lyderių skaidrumo kultūrą, užtikrinant sklandžią integraciją ir ilgalaikius įsipareigojimus laikytis šių principų.

4.8. Dėl Rusijos karo prieš Ukrainą padidėjo poreikis užsitikrinti energetinę nepriklausomybę, o tai gali prieštarauti pagal žaliąjį kursą prisiimtiems įsipareigojimams. EESRK teigia, kad skaidrus biudžeto sudarymas gali padėti suderinti šiuos vieni kitiems prieštaraujančius prioritetus. ES turi aiškiai informuoti, kaip ji planuoja pasiekti tiek energetinės nepriklausomybės, tiek žaliojo kurso tikslus, užtikrindama visuomenės dalyvavimą priimant šiuos svarbius sprendimus. Investicijos į energetikos infrastruktūrą turėtų būti skaidrios ir suderintos su ilgalaikiais tvarumo tikslais, o jaunimo organizacijos ir klimato aktyvistai turėtų prisidėti prie tvarių investicijų ir biudžeto sudarymo praktikos.

4.9. Enrico Letta ataskaitoje „Daug daugiau nei rinka“ pabrėžiama, kad svarbu išlaikyti ES konkurencingumą pasitelkiant inovacijas, našumą ir ekonominį stabilumą. Siekiant šių tikslų skaidri fiskalinė politika ir praktika yra labai svarbios. EESRK pasisako už tai, kad inovacijų finansavimas būtų paskirstomas skaidriai ir kad priimant ekonominius sprendimus būtų remiamasi dalyvaujamojo biudžeto sudarymo principais. Toks požiūris gali padėti gerinti visuomenės supratimą ir stiprinti jos paramą konkurencingumo iniciatyvoms, kartu didinant susijusios politikos legitimumą ir veiksmingumą. EESRK taip pat pripažįsta papildomas įžvalgas, pateiktas Mario Draghi ataskaitoje dėl ES konkurencingumo, kurioje dar kartą pabrėžiamas poreikis skaidriai ir veiksmingai paskirstyti išteklius, kad būtų padidintas ES ekonominis atsparumas ir inovacinis pajėgumas.

4.10. Įgyvendinant dalyvaujamojo biudžeto sudarymo principą labai svarbu remtis pilietinės visuomenės organizacijų kolektyvine išmintimi. Šios grupės, gerai suprantančios visuomenės poreikius, gali padėti suderinti trumpalaikius pageidavimus ir ilgalaikes investicijas. EESRK gali palengvinti įvairių suinteresuotųjų subjektų dialogą užtikrindamas, kad dalyvaujamųjų procesų metu būtų pasinaudota įvairiomis perspektyvomis ir ekspertinėmis žiniomis. Kad šie procesai būtų toliau tobulinami ir išliktų veiksmingi, bus labai svarbu reguliariai atlikti jų vertinimą dalyvaujant suinteresuotoms organizacijoms.

Briuselis, 2024 m. spalio 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Oliver RÖPKE